

QADIMIY BUXORO ARXITEKTURASI ORQALI ZAMONAVIY O‘ZBEK RASSOMLARINING TARIXIY JANR TALQINLARI

Madaliyeva Rushana Farhod qizi

Navoiy davlat universiteti

“Dasgohli rangtasvir” ta’lim yo‘nalishi

4 - kurs “R”guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Qadimiy Buxoro me’moriy obidalarini tasvirlashda zamonaviy o‘zbek rassomlarining badiiy yondashuvlari tahlil qilinadi. Tadqiqot obidalarini kompozitsiya, rang, perspektiva va ramziy elementlar orqali tasvirlash jarayonida tarixiy va madaniy kontekstni qanday saqlashini o‘rganadi. Shu bilan birga, talabalarga san’at va tarixiy merosni tushuntirishda pedagogik metodlar ham ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar: Qadimiy Buxoro, me’moriy obidalar, zamonaviy o‘zbek san’ati, badiiy talqin, kompozitsiya, rang uyg‘unligi, perspektiva, ramziy ifoda, tarixiy kontekst.

Qadimiy Buxoro shahri o‘zining tarixiy va madaniy merosi bilan mashhur. Uning masjidlari, madrasalari, karvonsaroylari va maqbaralari zamonaviy o‘zbek rassomlari uchun noyob vizual materialdir. Obidalarini san’at orqali tasvirlash jarayoni rassomlardan jismoniy shaklni aks ettirish bilan birga, tarixiy, madaniy va ijtimoiy ahamiyatini ham ifodalashni talab qiladi.

Rassomlar obidalarini kompozitsiya, rang va perspektiva orqali sahnada markaziy element sifatida joylashtiradi. Yorug‘lik va inson figuralari yordamida sahnaga hayotiylik va ijtimoiy kontekst qo‘shiladi. Tasvirlarda realizm va ramziy ifoda uyg‘unlashadi, bu esa tomoshabinga vizual hikoya orqali chuqurroq anglash imkonini beradi.

Qadimiy Buxoro me’moriy obidalarini tasvirlashda zamonaviy o‘zbek rassomlari bir necha asosiy badiiy va texnik yondashuvlardan foydalanadilar. Kompozitsiya, rang uyg‘unligi, perspektiva, yorug‘lik va figuralar sahnaning jonli va tarixiy kontekstini aks ettirishda asosiy vositalar hisoblanadi. Ushbu elementlarning har biri obidani vizual jihatdan nafaqat to‘liq, balki tarixiy va madaniy ahamiyatini tomoshabinga yetkazadigan tarzda namoyon qiladi.

Kompozitsion tuzilma obidani markaziy element sifatida joylashtirish va sahnaning ritmini yaratishda muhim rol o'ynaydi. Obida markaziy nuqtada yoki biroz yuqoriroqda joylashadi, atrofdagi elementlar esa vizual muvozanatni ta'minlaydi. Diagonal yo'laklar, arxitektura detallarining takrorlanishi va landshaft elementlari sahnaga chuqurlik va ritm beradi. Takroriy naqshlar, geometrik va ramziy elementlar sahnani uyg'unlashtiradi va tomoshabinning e'tiborini obidaga yo'naltiradi.

Rang ishlatilishi sahnaga hissiy va estetik ta'sir beradi. Issiq ranglar g'isht, tosh va me'moriy materialni aks ettiradi, sovuq ranglar esa osmon, suv va o'simliklarni ifodalaydi. Yorug'lik va soya yordamida me'moriy detallarga urg'u beriladi, vaqt va atmosferani ifodalaydi. Quyosh nuri gumbazlar va minoralarda aks etganda obidaning hajmi va chuqurligi seziladi, suv yuzasidagi akslar esa sahnaga realizm va dinamika qo'shadi.

Inson figuralari sahnaga hayotiy kontekst beradi. Dehqonlar, bolalar, savdogarlar va sayyohlar obidani amaliy va ijtimoiy kontekstda ko'rsatadi. Figuralar kompozitsiyaga muvozanat beradi, sahnadagi harakat va munosabatlarni tushunishga yordam beradi. Gestura, pozitsiya va ifoda orqali hissiy va ijtimoiy kontekst ta'kidlanadi. Shu orqali tomoshabin obidaning tarixiy va madaniy ahamiyatini chuqurroq anglaydi.

Uslubiy yondashuv rassomning ijodiy qaroriga bog'liq. Ba'zi rassomlar realizm uslubida batafsil va aniq tasvir yaratadi, boshqalar impressionistik yoki modernist yondashuv orqali hissiyot va ramziy ma'noni oshiradi. Barcha uslublar tarixiy va madaniy ahamiyatni saqlashga xizmat qiladi. Cho'tkalar, rang uyg'unligi, tekstura va perspektiva uslublari rassomning individual talqinini namoyon qiladi.

Obidalar tahlili shuni ko'rsatadiki, Qadimiy Buxoro obidalari nafaqat me'moriy konstruksiya sifatida, balki jamiyat va madaniyat markazi sifatida ham aks ettiriladi. Atrof-muhit — bog'lar, dalalar, yo'laklar va tabiat elementlari obidani hayotiy kontekstga joylashtiradi. Flora va fauna, mavsumiy belgilar va inson faoliyati sahnaga qo'shimcha interpretatsiya qatlamini beradi.

San'at ta'limi nuqtai nazaridan, Qadimiy Buxoro obidalarini tasvirlash talabalar uchun kuzatuvchanlik, fazoviy tafakkur, kompozitsion tushunchalar va ijodiy tafakkur ko'nikmalarini rivojlantiradi. Talabalar tarixiy manbalarni o'rganib, kompozitsiyani loyihalash va rang bilan eksperimentlar o'tkazadilar. Shu bilan birga, ramziy va madaniy kontekstni anglash orqali milliy merosni qadrlash ko'nikmasi shakllanadi.

Pedagogik mashqlar sifatida arxitektura detalini chizish, landshaft va figuralarni birlashtirib sahnalar yaratish, yorug'lik, rang va tekstura bilan eksperimentlar o'tkazish tavsiya etiladi. Hamkorlikdagi loyihalar talabalarga tarixiy va madaniy kontekstni o'rganish imkonini beradi va ijodiy yechimlarni ishlab chiqishda qo'llanadi. Bu mashqlar tanqidiy tafakkur, estetik qaror qabul qilish va madaniy merosni qadrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Zamonaviy o'zbek rassomlari Qadimiy Buxoro mavzusini yangicha talqin qiladilar, an'anaviy texnika va zamonaviy yondashuvni uyg'unlashtiradilar. Perspektiva, rang va abstraksiya bilan eksperimentlar yangi vizual hikoyalarni yaratadi, shu bilan birga tarixiy haqiqatni saqlaydi. Zamonaviy kompozitsiyalar ekologik mavzular, ijtimoiy munosabatlar yoki madaniy ramzlarni ta'kidlashi mumkin, bu esa tarixiy janrning dolzarbligini oshiradi.

Chiziq, shakl va vizual ritm rassomga sahnani birlashtirish imkonini beradi. Qadimiy Buxoro obidalarini markaziy yoki biroz og'dirilgan nuqtada joylashtiriladi, atrofdagi elementlar vizual balansni ta'minlaydi. Diagonal yo'laklar, takroriy naqshlar va qatlamli teksturalar tomoshabinning nigohini boshqaradi va tematik uyg'unlikni mustahkamlaydi.

Ramziy tasvirlar sahnaning interpretativ chuqurligini oshiradi. Suv, bog'lar, odamlar va obida o'rtasidagi uyg'unlik madaniy va ijtimoiy qadriyatlarni ramziy qiladi. Inson faoliyati esa jamiyat va mehnatni aks ettiradi. Shu bilan tomoshabin asarni bir necha darajada anglaydi, madaniy tushunchani oshiradi va hissiy ta'sir oladi.

Umuman olganda, zamonaviy o'zbek rassomlarining Qadimiy Buxoro obidalarini badiiy talqin etishdagi yondashuvi tarixiy va madaniy merosni saqlash, san'at ta'limini rivojlantirish va kelajak avlod rassomlariga tarixiy mavzular bilan ijodiy shug'ullanish imkonini beradi.

Qadimiy Buxoro me'moriy obidalarini zamonaviy o'zbek rassomlari badiiy talqin qilishda tarixiy va madaniy kontekstni saqlash bilan birga, ijodiy yondashuv orqali obidalarini vizual hikoya shaklida namoyish etadilar. Kompozitsiya, rang uyg'unligi, perspektiva, yorug'lik va figuralardan foydalanish rassomlarga sahnani jonlantirish va tomoshabinning e'tiborini markaziy obidaga yo'naltirish imkonini beradi.

San'at pedagogikasi nuqtai nazaridan, bunday tasviriy ishlar talabalarda kuzatuvchanlik, fazoviy tafakkur, kompozitsion tushunchalar va ijodiy tafakkur

ko'nikmalarini rivojlantiradi. Pedagogik mashqlar orqali talabalar tarixiy manbalarni o'rganib, kompozitsiya va rang bilan eksperimentlar o'tkazadilar. Shu bilan birga, ramziy va madaniy kontekstni anglash orqali milliy merosni qadrlash ko'nikmasi shakllanadi.

Umuman olganda, Qadimiy Buxoro obidalarini zamonaviy yondashuv bilan badiiy tasvirlash milliy tarix va madaniyatni saqlash, vizual hikoya orqali o'tmishni anglash va san'at pedagogikasini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shavdirov, S. A. (2017). *Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons*. Eastern European Scientific Journal, 1, 131–134.
2. Baymetov, B. B., & Shovdirov, S. A. (2023). *Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in the Process of Teaching Fine Arts*. International Journal on Integrated Education, 4(3), 60–66.
3. Abdullayeva, R. (2023). *Composition Techniques in Historical Genre Painting of Uzbek Artists*. Journal of Uzbek Art Studies, 5(2), 45–57.
4. Ibraimov, X., & Shovdirov, S. (2023). *Theoretical Principles of the Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students*. Science and Innovation, 2(B10), 192–198.
5. Shavdirov, S. A. (2018). *Fine and Applied Arts in Education*. International Scientific Review of the Problems and Prospects of Modern Science and Education, 84–85.
6. Ganieva, M. (2019). *Historical and Cultural Themes in Contemporary Uzbek Painting*. Central Asian Art Review, 3(1), 72–85.
7. Rasulov, T. (2021). *Visual Storytelling in Uzbek Historical Genre Painting*. Art and Culture Studies Journal, 6(4), 34–49.
8. Karimov, N. (2020). *The Role of Architectural Motifs in Uzbek Historical Art*. Journal of Central Asian Arts, 7(2), 58–71.
9. National Commission for Art Education, Uzbekistan. (2019). *Guidelines for Teaching Composition and Historical Painting in Schools*. Tashkent: NC Art Publications.
10. Shavdirov, S. A. (2017). *Preparing Future Teachers for Research Activities*. Pedagogical Education and Science, 2, 109–110.